

De Probatis|| Sanctorvm|| Historiis

Partim|| Ex Tomis Aloysii Lipoma-||ni, Doctissimi Episcopi, Partim Etiam||
Ex Egregiis Manuscriptis Codicibvs, Qvarvm permultæ antehàc nunquàm
in lucem prodière

Complectens Sanctos Mensivm Septembris Et Octobris

Surius, Laurentius

Coloniae Agrippinae, 1576-

VD16 S 10262

De SS. Cosma & Damiano.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77413](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77413)

VITA ET MARTYRIUM SANCTISSIMORVM
COSMAE ET DAMIANI, AC FRATRVM EORVNDem

Antimi, Leontij, & Euprepy, vt habetur in antiquissimis MS. codicibus, quibus vetustissima suffragantur Martyrologia.

DECET vt omnium sanctorum veneranda merita reuenter à pijs animis legantur, atque nuncientur, nè quifquam possit, seu legendo siue audiendo gesta sanctorum, piger ac fide tepidus remanere; & non discussa mentis infirmitate, alacer ad eorundem sanctorum venerabiles palmas festinare. Denique tēporibus Diocletiani & Maximiani fuit quaedam mulier in ciuitate Aegæa, venerabilis ac Deū timens, nomine Theodora. Hæc omnibus diebus vitæ suæ seruiēs Domino, & pijs operibus insistens ac faciens mandata Dei, sanctos geminos fratres Cosmā & Damianum enixa est. Quos cum nutrisset, & literis instruxisset, Medicinæ artem à spiritu sancto edocti sunt, curare scientes secundum Euangelium omnem ægritudinem & omnem infirmitatem, non solum in hominibus, sed etiā in iumentis, vt impleretur sermo propheticus: Homines & iumenta saluabis Domine. Passiones verò quas curabant, hæc iunt; Cæcis visum in nomine Iesu Christi restituebant; claudis gressum; surdis auditum, mancis restaurationem; spiritus immundos ex obsessis corporibus repellebant; & omnem amaritudinem à corporibus humanis per gratiam cælestem detrahebant. Et hoc facientes, à nullo aliquid, rana à diuite quàm à paupere accipiebant; mandatum Saluatoris custodientes: Gratis accipistis, gratis date.

Eo tempore fuit matrona quaedam, nomine Palladia, clinica. Hæc omnem censum proprium cum erga Medicos expendisset, & nihil profecisset; cognita opinione sanctorum Cosmæ & Damiani, festina cucurrit; complexaque pedes eorum postulabat; vt eorū visitationem mereretur. Qui fide eius explorata, prompto animo eam, Domino iuante, curauerunt. Quæ agnoscens quoniā per eos Dominus curare eam dignatus est, laudem dedit Deo; qui illis hanc coronam virtutis, & curationum contulit gratiam. Sciens autem, quia à nullo quicquam accipiebant, occultè obtulit sancto Damiano quoddam munus; & cum nollet accipere, voluebat se pedibus eius, & sacramentis terribilibus constrictus suscepit munusculum eius, nè spernere videretur nomen Domini per quod adiuratus est. Hoc cum S. Cosmas comperisset, valde contristatus est; & præcepit nè corpus eius vnā cum ipso sepeliretur. In eadem nocte apparuit seruo suo Cosmæ Dominus, dicens; Quare sic locutus es propter illud munus, quod non mercedis gratia, sed per nomen meum adiuratus suscepit?

Multis igitur mirabilibus factis, quadam die inuenerunt camelum debilitatum arte diabolica; quem sanum restituentes; illa sum abire iusserunt. Sed vt eorum vita amplius per passionem claresceret, facta est persecutio Christianorum in ciuitate Aegæa à præside Lysia. Sedens itaque pro tribunali, audiuit ab officio suo beatissimum martyrum Cosmæ & Damiani gesta, quæ & quanta per eos Dominus circa agrotantes ageret, & quod essent Christiani; & Medicinæ artis industria imbuti, circumeuntes ciuitates & prouincias, infirmos sanantes; & omnes oppressos à spiritibus immundis, in nomine eius, qui dicitur Christus, curantes; sed & alia signa in eius nomine facientes. Hæc videntes, inquit, deorum nostrorum cultores; recedunt à sacratissimis immolationibus; his magis consentientes. Audiens igitur præses hæc verba; dirigit quosdam de officio, qui eos tenerent. Et statim ab apparitoribus presentati, stabant hilari vultu. Adspiciensque eos impiissimus præses, dixit; Quare vos circumeuntes ciuitates & prouincias, quamplurimos cogitis recedere à deorum nostrorum cultura? Nisi acquieueritis mihi, diuersis tormentis consumam corpora vestra. Primum autem dicite mihi cuius sitis prouinciæ; & quæ sint nomina vestra, vel cuius sitis fortunæ. Martyres dixerunt; Hoc si vis scire; Arabiæ prouinciæ ciues sumus; nomina autem nostra hæc sunt; Ego quidem Cosmas dicor; frater meus Damianus. Fortuna autem quid sit, ignoramus. Christiani enim sumus ex magno genere. Habemus autem & alios fratres, & si vis, nomina eorum dicimus tibi. Præses dixit; Dicite

Ll 4

ergo,

Septēb. 27.
Cap. 1.

Patria & mater sanctorū Cosmæ & Damiani.

Psal. 35.

Gratis curationes gratis adhibent.
Matth. 10.

Cap. 2.

Palladia matrona, clinica ab infirmitate curatur.

S. Damianus coactus suscipit paruū munusculū.

Cap. 3.

Accusantur apud Lysiam præsidem sancti martyres.

Ducuntur ad tribunal iudicis.

Antim^{us}, Leontius, & Euprepus eorum fratres vocantur ad praesidem.

Fortiter torquentur.

Psal. 89.

Pfallit Domino in tormentis,

Psal. 118.

Psal. 22.

Cap. 4. Pia stipitantur in mare, sed statim ab Angelo liberantur.

Caditur praeses a demonibus.

Reducuntur sancti in carcerem.

Psal. 97.

Cap. 6.

Psal. 59.

ergo, nihil metuentes. Sanctus Cosmas respondit; Nomina eorum haec sunt; Antimus, Leontius, & Euprepus. Praeses dixit; Facite eos ad me venire.

Euntes vero beati martyres cum officio, adduxerunt eos ad praesidem. Videns eos praeses, dixit; Trahentes quod expedit vobis, accedite & sacrificare dijs nostris. Si vero nolueritis, crucians vos tormentis, negare faciam Christum. Sancti martyres quasi ex vno ore dixerunt; Tormeta tua contemnentes, non timemus: fac ergo quod vis. Nam idola surda & muta, quae sunt lapides & aramenta, deos dicere non possumus. Audiens haec praeses, praecipit vinctos manibus & pedibus fortiter torqueri. Sancti autem martyres dum torquerentur, dicebant; Domine refugium factus es nobis a generatione & progenie: Priusquam motes fierent, aut formaretur terra & orbis, a seculo usque in seculum tu es. Ne auertas hominem in humilitate, & dicas; Conuertimini filij hominum. Conuertere Domine aliquantulum, & deprecare super seruos tuos; & libera nos a laqueo diaboli, & filij eius Lysia praesidis; quia in te sperauimus Domine, & tu es gloriosus in secula. Haec autem orantes, manebant illaesi. Et dicebant ad praesidem; Si habes crudeliora tormeta, infer nobis, vt cognoscas, quia nihil nobis tormeta tua nocere possunt, adiuuante nos Christo. Praeses dixit; Ego quidem putabam, per parua tormenta suadere vobis, vt applicarem vos ad propitios deos; sed vt video perseveratis adhuc in impietatibus vestris, nolentes conuerti a stultitia vestra, vt impleatis Imperatorum praecipia. Propter hoc praecipio vos catenis vinctos in mare praecipitari. Sancti martyres dixerunt; Expecta paululum, & videbis Dei virtutem fieri in nobis. Vincti igitur catenis, secundum praesidis praecipitum, pergebant gaudentes & psallentes; In vijs testimoniorum tuorum Domine delectati sumus; sicut in omnibus diuitijs. Propter nomen tuum Domine, si ambulemus in medio umbrae mortis, non timebimus mala; quoniam tu nobiscum es. Virga tua & baculus tuus, ipsa nos consolata sunt. Parasti in conspectu nostro mensam spirituales, aduersus eos qui tribulant nos. Impinguasti in oleo capita nostra, & poculo tui noui testamenti inebriasti nos. Et misericordia tua subsequetur nos omnibus diebus nostris, producens nos in portum voluntatis tuae.

Haec illis psallentibus, venerunt ad locum; & accipientes eos ministri, secundum quod eis fuerat praecipitum, miserunt eos in mare. Statim angelus Domini affuit, & dirupit vincula eorum, & exposuit eos ad litus illaesos. Euntes vero milites nunciauerunt praesidi quae viderunt. Audiens vero praeses, iussit eos ad se perducere, & adstantibus eis dixit; Per deos magnos, maleficijs vincitis, quia & tormenta contemnitis, & mare sopitis. Docete ergo & me maleficia vestra, vt & ego sequar vos; comunicans operibus vestris. Sancti vero Cosmas & Damianus dixerunt; Nos maleficia nescimus. Christiani enim sumus, & in nomine Christi maleficiorum virtutem ad nihilum deducimus. Si vis, esto Christianus, & videbis Domini nostri Iesu Christi virtutem. Praeses dixit; In nomine Dei Apollinis sequar vos. At ubi hunc sermonem dixit, statim aduenerunt duo nequissimi spiritus, & caedebant eum in faciem. Praeses vero dum diu torqueretur, dixit ad sanctos martyres; Deprecor vos milites Christi, orate pro me ad Deum vestrum, quod possim a demonibus istis liberari. Sancti vero Cosmas & Damianus orauerunt ad Dominum Iesum Christum, vt cessarent daemones, ne eum torquerent; & statim daemones nusquam comparuerunt. Cum autem recessissent daemones, dixit; Videtis qualiter dii indignati sunt aduersum me, quia eos derelinquere cogitabam? Sancti martyres dixerunt; Non intelligis insensate canis, Domini nostri misericordiam in te fieri; sed adhuc permanes in incredulitate, Deos nominas idola surda & muta & sine Deo; Percipe intellectum, & cognosce Deum verum qui tibi vitam tribuit, & noli confidere in operibus manuum hominum. Haec audiens praeses, furore repletus dixit; Iam non pariar vos blasphemare deos, sed me iniuriantes, implebo in vobis Imperatorum iussa, si nolueritis acquiescere eorum diuinis sanctionibus. Et haec dicens, iussit eos in carcerem recipi, donec cogitaret quomodo eos perderet. Cum autem ducerentur sancti martyres, psallebant dicentes; Cantemus Domino canticum nouum, quia mirabilia nobiscum fecit. Saluauit nos dextera sua & brachio sancto suo. Notum fecisti salutare tuum Domine, & coram gentibus reuelasti iustitiam tuam. Memor fuisti misericordiae tuae Iacob, & veritatis tuae domui Israel. Viderunt omnes fines terrae, salutare Dei nostri. Et haec psallentes, in carcere Deum laudare non cessabant.

Sequenti vero die praeses sedens pro tribunali, iussit in conspectu suo adduci sanctos. Cum autem adducerentur, dicebant; Da nobis Domine auxilium de tribulatione,

ne,

ne, & vana salus hominis? In Deo faciemus virtutem, & ipse ad nihilū deducet tribulantes nos; Et hæc dicentes, venerunt ad præsidē. Videns autem eos præses, dixit: Cogitatis vobiscum, aut adhuc permanetis in insania vestra? Sæcti martyres dixerunt: Audi inimice veritatis. Nos Christiani sumus, & vsque in finē pro veritate dimicamus: & non negamus omnium Deum, qui nos fecit cum non essemus; nec vanas imagines deos nominare possumus. Nunc autem si quid cogitasti aduersum nos exerce. Audiens hæc præses, & cogitans quia nihil aduersus eos præualeret, & nec eos posset separare à fide Christi; furore commotus, iussit asferre sarmenta, & ignem copiosum accendi; & sanctos Dei in eum mitti. Missi autem in ignem sancti martyres, deambulabāt in medio fornacis, sicut in paradiso amœnissimo; & exultantes psallebāt Domino, dicētes; Ad tē leuamus oculos nostros, qui habitas in cælis? Ecce, sicut oculi seruosum in manibus dominorum suorum, & sicut oculi ancillæ in manibus dominæ suæ: ita oculi nostri ad Dominum Deum nostrum, donc̄ misereatur nostri. Miserebere nobis Domine, miserebere nobis; quia multum repleti sumus cōtemptione. Respice in nos Domine Iesu Christe; vt non dicant qui non nouerunt nomen tuū; Vbi est Deus eorum in quem sperauerunt? Orantibus autem sanctis; statim nutu Dei egressa est flamma; & combussit plurimos impiorum, & mortui sunt. Sæcti verò martyres apparuerunt illis; ita vt nec capilli eorum exusti fuerint ab igne.

Iterum exhibetur ante Iudicis tribunal.

Mittuntur in ardētē ignem, sed non læduntur. Psal. 122.

Psal. 78. Egressa flamma vt olim ex camino Chaldeoꝝ, mulcos exussit. Cap. 7.

Videns hæc præses, obstupuit in mirabilibus quæ fiebant; & in semetipsum conuersus, dixit ad sanctos; Per deos magnos, miror super hanc visionem nouam. Dicite mihi, vsquequò caliginem nobis immittitis magicis artibus vestris; & non sacrificatis dijs saluantibus orbem terrarum? Sancti martyres dixerunt; Nequissime inimice Dei; vsquequò æstimas artem magicam, Dei nostri virtutem; vt præcipias nobis sacrificare lapidibus surdis, à quibus dicis posse saluari orbem terrarum? Nos autem non recedimus à Deo omniū creatore, gubernante nos. Audiens hæc præses nequissimus; iussit suspendi sanctos in euleo & torqueri. Statim autē Angelus Domini adfuit, qui eos custodiebat illæsos: fatigati autē sunt ministri, & facti sunt quasi mortui. Videns hæc præses, iussit deponi sanctos. Strabantque hilari vultu ante præsidem; tanquam si nihil fuissent perpeffi. Præses dixit; Per deos, victoriam obtinent maleficia vestra. Nunc autem affligam vos tormentis; quousque acquiescatis Imperatorum voluntatis; & dijs sacrificia reddatis. Sancti verò Cosmas & Damianus dixerunt; Nos Imperatores tuos contemnimus; habemus enim Regem in cælis Christum filium Dei. Tormenta autem tua quod non timeamus, tu melius nosti. Audiens hæc præses, valde iratus est, & iussit sanctos Cosmam & Damianum crucifixos lapidari. Anthimū autē & Leontium & Euprepium vincetos duci in carcerem. Carnifices verò fecerunt quod eis fuerat præceptum; & crucifigentes lapidabant eos. Lapidēs autem conuersi re- torquebantur in eos, qui illos mittebant.

Grauisimè torquentur in euleo martyres.

Cosmas & Damianus in cruce suspēti lapidantur, sed non læduntur.

Videns autem insanus iudex ministros suos vulneratos, furore succensus, iussit venire quatuor ordines militū qui eos sagittarent; reliquos verò sanctos iussit eijci de carcere; & stare ante cruce. Quod cum factum esset iuxta iussum præsidis; accedentes milites, expenderunt omnes sagittas suas in sanctos; & nihil nocuerunt eis. Sagittæ verò retroactæ interfecerunt plurimā multitudinē virorū ac mulierū concurrentium ad eundem locum. Videns autem præses omnem malitiam suam victā, perturbatus vsque ad mortem; iussit gladio amputari capita eorum. Suscipientesque eos carnifices, ducebant ad locum vbi decollandi erant. Cumque ducerentur, tanquam ex vno ore sic psallebant; Bonum est confiteri Domino, & psallere nomini tuo altissime. Ad annūciandum manē misericordiam tuam, & veritatem tuā per noctē. Quia magnificasti super nos misericordiam tuam. Sed vir insipiens non cognouit; & stultus non intellexit eam. Et hæc dicentes, venērūt ad locum, & extensis manibus ad orientē, oculos intendebant in cælum; & orātes in cordibus suis quasi ex vno ore dicebāt omnes, Amen. Et statim accedētes carnifices, gladio amputauerunt capita eorū; & sic in pace animas sanctas Deo reddiderunt; suscipientes victoriæ palmam.

Cap. 8. Iudex sagittarios vocat, qui sanctos sagittis confodiunt, sed reuertētes populum vulnerant.

Psal. 91. Plectuntur capitali supplicio.

Tunc piæ mentis homines rauērūt corpora eorū; & memores verbi quod dixerat S. Cosmas, nē corpora eorū in vno sepelirentur loco; repleti magno mœrore, cogitabāt vbi vel quo loco sepelirent eos. Et ecce, subitō cursu mirabili camelus aduenit, humana voce proclamans & dicens; Homines Dei, quia multa signa & mirabilia per sanctos martyres Christi percēpistis, non solum vos, sed & nos iumenta, quæ vobis ad ministeria deputata sumus; idcirco cum omnibus & ego gratias agens adueni-

Cap. 9. Camelus virtute Dei (vt olim ait nus Balaā) loquitur.

nun-

nunciare vobis, vt non separentur corpora sanctorum, sed in vno loco recondantur. Hæc cum audisset omnis multitudo, quæ exequijs eorum famulabatur, laudem Deo dedit reuelanti mysteria per animal mutū & irrationale. Omnibus itaque ritè gestis, sepelierunt eos. Hi fratres germani fuerunt spiritu & fide, & vsque in præsentem diè innumera beneficia largiuntur in eodem loco. Martyrizati sunt autè sancti martyres Cosmas & Damianus, Antimus, Leontius & Euprepius, die xxvij. mensis Septēbris.

Non post multum temporis passionis sanctorum rusticus quidam egressus est ad metendum, & dum post laborem sumpto cibo, somno se dedisset, & aperto ore dormiret, serpens ingressus est per os eius in ventrem. Qui expergefactus, non intellexit quid passus esset, sed insistens operi, campū quem reliquerat, permessit. Serò autem cum domū redisset, consueta hora comedit & bibit, & cum se cubitū collocasset, coepit violenter serpentis infestatione torqueri, & gemitus cum clamore emittere. Qui verò in hospitio eius erant, contristabantur, ignorantēs passionem eius. Ille autem voce magna dixit: Deus sanctorum Cosmæ & Damiani adiuua me. Igitur cum à serpente magis ac magis torqueretur, cucurrit ad locum, vbi erant sanctorum corpora, & clamans iterū dicebat: Deus sanctorū Cosmæ & Damiani adiuua me. Exaudita itaque voce eius, famuli Christi eum dormire fecerunt, vt eo ordine quo ingressus est malignus serpens, egrederetur forās compulsus. Itaque cum exiret per os eius, caput erexit, & cum totus egressus fuisset, expergefactus homo dixit: Nemo manum suam super serpentem istum inijciat, quia præceptum est illi in gehennam ignis ire. His dictis, serpens nusquam comparuit.

Erat etiam quidā Malchus nomine, qui seruebat in templo sanctorū, quoniā videbat mirabilia quæ per eos Dominus operabatur. Hic allocutus est coniugem suā, dicens: Eamus ad basilicā sanctorū Cosmæ & Damiani. Quæ prompto animo maritum secuta est. Cumque illuc venissent, ait vxori suæ: Ecce profecturus sum in regionem longinquā, sed cōmendo te Deo & sanctis Cosmæ atq; Damiano, domui tuę præside, & erit tibi signū hoc. Cum voluerit Deus, mittam & accersiam te. Post hæc profectus est iter suū, & vxor eius domi resedit. Interiectis autē paucis diebus, sciens diabolus signū quod maritus dederat, transfigurauit se in hominem, & dixit vxori: Ecce maritus tuus ab illa ciuitate direxit me, vt adducam te ad illum. Cui illa, nolens ire, respondit: Signū quidem agnosco, sed non possum hoc facere, quoniam sanctis Cosmæ & Damiano commendauit me. Sed si vis vt veniam tecū, accede & cornu alraris tene, & iura te nihil malè facturum mihi, vt credā tibi. Tunc iurauit diabolus, dicens: Per virtutem sanctorum Cosmæ & Damiani, nihil mali faciā tibi, sed in columen te marito tuo representabo. His dictis, secuta est eum. Et cum venissent in quendā locum secretū, voluit eam de iumento præcipitare, vt interficeret. Illa verò eleuatis ad caelum oculis, voce magna clamauit: Deus sanctorum Cosmæ & Damiani adiuua me, vobis enim credidi & secuta sum eum. Festinate in adiutorium meum, vt libereris me de manu nequissimi diaboli. Stātim apparuerunt ei sancti in habitu equitū, cum multitudine albarum. Princeps autem iniquitatis, hoc viso, præcipitem se dedit, & nusquam comparuit. Et impleta est scriptura dicens: Lacum aperuit & effodit eum, & incidit in foueam quam preparauit. Conuersus est dolus eius in caput eius, & in verticē ipsius iniquitas eius descendit. Sancti autē apprehendentes mulierē, perduxerunt in domū suā, & dixerunt ei: Nos sumus Cosmas & Damianus, quorū sacramēto credidisti, ideoque festinauimus venire ad auxiliū tuum. Sed & alia multa mirabilia, quæ enumerare longum est, præstat Dominus in eodem loco vsque in hodiernū diem, ad laudem nominis sui, cui est honor & gloria in secula seculorum, Amen.

DE IISDEM SANCTIS MARTYRIBVS, EX GREGORII

Turonensis De gloria Martyrum libri primi cap. 98.

Dvo verò gemini, Cosmas scilicet & Damianus, arte medici, postquam Christiani effecti sunt, solo virtutum merito & orationum interuentu, infirmitates languentium depellebant. Qui diuersis cruciatibus cōsummati, cælestibus sunt cōiuncti, multa miracula incolis ostendentes. Nam si quis ad eorum sepulcrum fide plenus orauerit, statim adipiscitur medicinam. Referunt etiam plerique, apparere eos per visum languētibus, & quid faciāt, indicare. Quod cum fecerint, sani discedūt. Ex quibus multa audiui, quæ insequi longum putauī, hoc existimans posse sufficere, quod dixi. Cuncti fideliter deprecantes, sani discesserunt.

MARTY.

Eodem loco sancti martyres sepeliuntur.

Cap. 10.

Sancti curant hominem in quem serpens intraverat.

Cap. 11.

Versuria diaboli ad decipiendum hominem, quanta.

Mulier liberatur à laqueo diaboli.

Psalm. 7.

Apparet languentibus.

